

Panel diskusija *Mostar može biti inkluzivan grad*

Uvod

Ovaj dokument sadrži preporuke proizašle iz podataka iznesenih tokom izlaganja panelista na 3 panel diskusije održane pod nazivom „Da li je Mostar inkluzivan grad?“, mišljenja učesnika/publike na pomenutom događaju prikupljenih kroz upitnike, te iz nezavisnog pravno-sociološkog istraživanja tima Agencije Lokalne Demokratije (LDA Mostar).

Analizirajući informacije dobijene od učesnika i publike, jasno je da je pitanje arhitektonskih barijera i pristup prometnicama i objektima, generalno, najznačajnija tema za građane grada Mostara. Sukladno tome, nešto veći fokus pri izradi preporuka stavljen je na taj segment.

Bitno je naglasiti iznimnu zainteresovanost i angažovanost publike tokom panel diskusija kroz postavljanje pitanja panelistima, te međusobne razmjene mišljenja i iskustava, što ukazuje na snažnu volju građanstva da se aktivno uključi u proces diskusije o bitnim temama, ali i na značaj događaja u kojima se čuje glas i stav javnosti.

Ovaj dokument nastao je u okviru Projekta Mostar - Prostor koji pokreću kojeg finansira Vlada Ujedinjenog Kraljevstva. Stavovi izraženi u njemu isključiva su odgovornost Agencije lokalne demokratije (LDA) Mostar i ne izražavaju nužno stavove i zvanične politike Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Projekat Mostar – Prostor koji pokreću je trogodišnji projekt koji ima za cilj unaprijediti sadržaje i korištenje javnih prostora u Mostaru kroz aktivno uključivanje građanki i građana i potporu inicijativama koje doprinose kvaliteti građanskog, kulturnog i gospodarskog života u gradu Mostaru. Projektom se podržavaju građanke i građane i lokalne vlasti da učinkovito koriste nove vještine, alate i mehanizme za rješavanje prioriteta na uključiv, rodno osjetljiv, participativan i sustavan način. Pored toga, Projekt izravno dodjeljuje bespovratna sredstva za financiranje infrastrukturnih projekata i intervencija u javnom prostoru, kao i inicijativa koje dizajniraju i vode građanke i građani, a koje se odnose na zajednički javni prostor i zajedničke aktivnosti.

Nositelj projekta je People in Need (PIN), češka neprofitna, nevladina organizacija koja pruža humanitarnu i razvojnu pomoć u više od 30 zemalja diljem svijeta. Zajedno sa PIN-om, ravnopravni članovi konzorcija su Everyday Peace Indicators (EPI), Omladinski Kulturni centar Abrašević (OKC Abrašević), Agencija lokalne demokratije Mostar (LDA Mostar) i Udruženje građana NEŠTO VIŠE (NV).

Preporuke

Pristupačnost prometnica i objekata za osobe sa invaliditetom – preporuke proistekle sa Panela 1: Prostori koji sputavaju

- **Uklanjanje arhitektonskih barijera na postojećim objektima i prilazima, s posebnim fokusom na povećanje pristupačnosti javnim i ustanovama od društvenog značaja**, sukladno članu 8 Zakona o građenju HNK/Ž („Sl. novine HNK“, broj: 4/13) i propisima iz Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjenim tjelesnim mogućnostima FBiH
- **Adaptiranje postojeće cestovne infrastrukture (trotoara, pješačkih prelaza i sl.) za potrebe osoba s invaliditetom, majki sa dječjim kolicima i starijih građana sa pomagalima za kretanje** – postavljanje prilaznih rampi sa prihvatljivim nagibom, instaliranje taktilnih znakova i podova za slijepe i slabovidne na pješačkim prelazima koji su regulirani semaforima, sukladno članovima 39-43 Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjenim tjelesnim mogućnostima FBiH
- **Osigurati pristupačnost za OSI pri gradnji novih objekata**, sukladno članu 8 Zakona o građenju HNK („Sl. novine HNK“, broj: 4/13) i propisima iz Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjenim tjelesnim mogućnostima FBiH („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 48/09)
- **Osigurati adekvatna sredstva kroz Program za održavanje ulica i cesta Grada Mostara** za adaptaciju i održavanje trotoara, ulica i prilaza
- **Osmisliti i implementirati kvalitetan i dosljedan program nadgledanja radova i inspekcije javnih površina i cestovne infrastrukture**, kako bi se ostvario adekvatan standard prohodnosti i pristupa za OSI i ostale ugrožene grupe
- **Usvojiti Pravilnik o uvjetima za nesmetano kretanje osoba s teškoćama u kretanju** definisan u Zakonu o građenju HNK/Ž („Sl. novine HNK“, broj: 4/13)
- **Intenzivirati rad nadležnih službi inspekcije pri otkrivanju neregularnosti pristupa objektima i kažnjavanju odgovornih**, sukladno glavi VIII Zakon o građenju HNK/Ž („Sl. novine HNK“, broj: 4/13), glavom VIII Zakon o prostornom uređenju HNK/Ž („Sl. novine HNK“, broj: 4/04, 4/14) i glavi VI Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjenim tjelesnim mogućnostima FBiH („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 48/09)
- **Uskladiti zakonsku regulativu o prostornom uređenju i građenju na kantonalnom/županijskom nivou sa Zakonom o prostornom planiranju i korištenju zemljišta FBiH** („Službene novine Federacije BiH“, br. 2/06, 72/07 i 32/08) i Uredbom o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjenim tjelesnim mogućnostima FBiH („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 48/09)
- **Uspostavljanje aktivnijeg dijaloga između organizacija koje predstavljaju prava OSI i nadležnih institucija** – na nivou Grada Mostara, Hercegovačko-neretvanske županije/kantona i Federacije BiH
- **Poboljšati uključivanje OSI i organizacija koje predstavljaju njihova prava u procese donošenja odluka** u oblasti invaliditeta
- **Raditi na unaprijeđenju pristupa informacijama** (multimedijalna pomagala za slijepe i slabovidne, gluhe osobe) na web-stranicama institucija za rad sa građanima, kroz usvajanje i izmjenu postojećih zakonski i podzakonskih akata, na svim nivoima vlasti

Sigurnost u javnim otvorenim i zatvorenim prostorima - preporuke proistekle sa Panela 2: Prostori koji izazivaju osjećaj nesigurnosti

- **Poboljšanje video-nadzora i uličnog osvjetljenja na javnim mjestima i naseljima** u cilju povećanja osjećaja sigurnosti građana i smanjenja kriminaliteta
- **Povećanje prisutnosti policije na ulicama** – s fokusom na noćne patrole, patrole za ophodnju turističkih dijelova grada
- **Povećati broj „sigurnih osoba“ u MUP-u HNK/Ž** koje će pružati ključnu podršku i savjetovanje žrtvama nasilja kroz postupak prijave nasilja
- **Intenzivirati fokus Centra za socijalni rad** na procjeni i prevenciji mogućeg nasilja, kroz kontinuiranu podršku i praćenje pripadnika/ca marginaliziranih grupa, pogotovo pripadnika/ca koji su i ranije bili izloženi nasilju
- **Edukacija policijskog osoblja i predstavnika/ca nadležnih institucija o radu sa žrtvama nasilja** s ciljem unaprijeđenja nivo profesionalnosti i osjećaja sigurnosti, te u konačnici bržeg i efikasnijeg suzbijanja nasilja
- **Povećan dijalog između nadležnih institucija i predstavnika civilnog društva sa ciljem sigurnijeg korištenja otvorenih i zatvorenih javnih prostora** u gradu Mostaru – održavanje javnih panela, konferencija, seminara na temu sigurnosti
- **Redovna organizacija časova samoodbrane i osnaživanja za žene i marginalizirane grupe**, formiranje grupa podrške za žrtve nasilja i uznemiravanja
- **Kontinuirana edukacija i rad sa dječacima i muškarcima na temu nasilja nad ženama i marginaliziranim grupama** u cilju što veće prevencije i podizanju svijesti.
- **Sanacija i uklanjanje ruševnih objekata u gradu** sa posebnim fokusom na objekte u blizini javnih cesta, trotoara i škola

Inkluzija u obrazovanju - preporuke proistekle sa Panela 3. Prostori koji obeshrabruju i demotiviraju

- **Osigurati pristup školama i obrazovnim institucijama za OSI, naglašavajući značaj liftova i podiznospuštajućih platformi** uzimajući u obzir veliku prisutnost stepeništa u ovim objektima, sukladno Zakonu o osnovnom i srednjem obrazovanju HNK/Ž („Sl. novine HNK“, br. 8/00, 4/04, 5/04 i 8/06), Zakonu o visokom obrazovanju HNK/Ž („Sl. novine HNK“, br. 4/2012) i Uredbi o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjnim tjelesnim mogućnostima FBiH („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 48/09)
- **Osigurati uvjete za sudjelovanje osoba s invaliditetom u nastavi**, s posebnim fokusom na slijepu i slabovidnu, osobe sa problemima sluha i osobe sa mentalnim invaliditetom – težiti ka što većem nivou inkluzije OSI u redovnu nastavu
- **Osigurati dovoljan broj tumača znakovnog jezika za rad u nastavi** i organizovati časove znakovnog jezika za nastavno osoblje i učenike/ce
- **Prilagoditi obrazovna pomagala** (knjige, računare, itd.) i obrazovne programe OSI, i ostalim ugroženim grupama
- **Kontinuirano jačati kapacitete nastavnog i pedagoškog osoblja** za rad sa OSI, i ostalim marginaliziranim skupinama društva (LGBTQ+, Romi i ostale nacionalne manjine)
- **Educirati cjelokupnu javnost** – održavati seminare, konferencije, javne panele, itd., o preprekama i problemima OSI i ostalih marginaliziranih skupina društva u obrazovanju
- **Intenzivirati rad nadležnih institucija u provođenju obaveznog osnovnog obrazovanja u romskoj zajednici**
- **Intenzivirati rad sa romskom zajednicom kroz dijalog, radionice, edukacije o značaju srednjeg i višeg obrazovanja** – surađivati sa visoko obrazovanim pripadnicima romske manjine
- **Uključivati OSI i organizacija koje predstavljaju njihova prava, predstavnike i organizacije ostalih marginaliziranih skupina društva u procese donošenja odluka u oblasti obrazovanja**

Zaključak

Preporuke primarno naglašavaju da je, angažovanim i dosljednim radom zakonodavnih i izvršnih tijela u donošenju relevantne zakonske regulative i provođenju postojeće, te aktivnijim dijalogom i radom institucija, civilnog društva i građanstva, promjena moguća.

Neophodno je ustrajati u unaprijeđenju inkluzije u gradu Mostaru na svim poljima, s posebnim naglaskom na pristupačnost, sigurnost i obrazovanje, s ciljem poboljšanja standarda života svih građana. Aktivan rad na uklanjanju prepreka koje sputavaju, obeshrabruju i čine nesigurnim, značio bi ne samo poboljšanje životnog standarda građana/ki, nego i stvaranje okruženja koje će ohrabrivati pojedince da aktivno učestvuju i doprinose lokalnoj zajednici.

Ove preporuke predstavljaju okvirne smjernice za daljnji rad na unaprijeđenju kvalitete života građanki i građana u gradu Mostaru, te su podložne promjenama i nadogradnji s novim idejama i pristupima u njihovoj implementaciji.

